ความศรัทธา : มหาสถูปบุโรพุทโธสู่ความยั่งยืนพุทธศาสนา
The Faith : Borobudur to sustain Buddhism

พระมหาปรีชา เขมนนฺโท[1] อนุวัต กระสังข์[2]
Phramaha Preecha Khemanãndo[1], Anuwat Krasang[2]

บทคัดย่อ

ย้อนรอยอดีตแห่งความศรัทธาต่อมหาสถูปบุโรพุทโธศาสนสถานของศาสนาพุทธที่ใหญ่ที่สุดในโลก พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้าสู่ดินแดนที่เป็นประเทศอินโดนีเซียในช่วงพุทธศตวรรษที่ 3 คราวที่พระเจ้าอโศกมหาราชส่งพระโสณะและพระอุตรเถระเดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแถบนี้ เรื่องราวของประเทศอินโดนีเซียปรากฏหลักฐานอย่างชัดเจนขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12 เพราะได้เกิดอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ขึ้นอาณาจักรหนึ่งชื่อว่า “อาณาจักรศรีวิชัย” ซึ่งมีอิทธิพลครอบคลุมตั้งแต่ภาคใต้ของไทย ประเทศมาเลเซีย และประเทศอินโดนีเซียทั้งหมด อาณาจักรศรีวิชัยนับถือพระพุทธศาสนานิกายมหายาน และเชื่อว่านิกายมหายานในอาณาจักรนี้คงจะเป็นที่นับถือกันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะพระวิหารบุโรพุทโธ หลังจากที่ศาสนาอิสลามได้เผยแผ่เข้ามาและชาวชวาได้ยอมรับนับถือเป็นศาสนาประจำชาติแล้วพระพุทธศาสนาได้เสื่อมถอยลงตามลำดับ ปัจจุบันนี้มหาสถูปโรพุทโธและพุทธศาสนสถานสำคัญๆเหล่านี้จึงมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการทำให้พระพุทธศาสนาสูงเด่นเป็นสง่าขึ้น และเป็นแรงบันดาลใจให้ชาวพุทธหันมาฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบไป

คำสำคัญ : ความศรัทธา สถูป บุโรพุทโธ ความยั่งยืนพุทธศาสนา

ABSTRACT

Backtracking to the faith towards Borobudur, the greatest Buddhist monument in the world, when Buddhism expanded to a region (where it is currently so-called Indonesia) during the 3rd Buddhist council (c.250 BCE). The Emperor King Asoka sent the missionaries namely Sona Thera and Uttara Thera to propagate Buddhism in this region. Indonesia evidently appeared in the history during the 12th Buddhist council when occurred Srivijaya kingdom that dominated the region, where it becomes southern Thailand, Malaysia and Indonesia today. Mahayana Buddhism was greatly expanded and developed in Srivijaya kingdom for which Borobudur was

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

[1] ครูสอนพระปริยัติธรรม วัดมเหยงคณ์ พระนครศรีอยุธยา
[2] คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

an outstanding example. However, when Islamic religion had expanded into the region, the Buddhism became less important accordingly. Currently, Borobudur and other Buddhist monuments are among the factors that elevate the existence of Buddhism and inspire Buddhists to restore and sustain Buddhism.
Keywords : Faith, Stupa, Borobudur, Sustainability of Buddhism

บทนำ

บุโรพุทโธ เป็นพุทธสถานแบบฮินดูชวาผสมผสานกับศิลปะแบบอินเดียและอินโดนีเซียเข้าด้วยกัน โดยสร้างจากหินภูเขาไฟ เป็นรูปทรงขั้นบันไดแบบพีระมิดบนฐานสี่เหลี่ยม องค์เจดีย์มีลักษณะเป็นรูปทรงดอกบัวซึ่งสื่อถึงสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา ถ้ากล่าวถึงเรื่องวัดวาอารามและศาสนสถานในพระพุทธศาสนานั้น ศาสนสถานที่ถือว่ามีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก ก็ต้องยกให้เป็นที่ “บุโรพุทโธ” ในประเทศอินโดนีเซียซึ่งแม้ว่าปัจจุบัน อินโดนีเซียจะเป็นประเทศที่มีประชากรนับถือศาสนาอิสลามมากที่สุดในโลก แต่บุโรพุทโธก็ยังเป็นศาสนสถานสำคัญที่ประชาชนทั่วไปให้ความสนใจ และนักท่องเที่ยวทั่วโลกต่างอยากจะเดินทางมาสัมผัสสักครั้งในชีวิต รอบ ๆ วิหารบุโรพุทโธเต็มไปด้วยหินสลักนูนต่ำซ้อนกันเป็นชั้น ๆ ลดหลั่นกันไป แต่ละชั้นแสดงคติธรรมทางพุทธศาสนา ชั้นแรกเป็นชั้นที่มีความหมายถึงการที่มนุษย์ยังเกาะเกี่ยวอยู่กับการเวียนว่ายตายเกิด และวนเวียนอยู่กับกิเลส ตัณหา กามราคะ ชั้นที่สอง สูงกว่าชั้นกามธาตุเล็กน้อย แสดงถึงการที่มนุษย์หลุดพ้นจากกิเลสทางโลกได้บ้าง แต่ก็ยังมีส่วนที่ยึดติดกับทางโลกอยู่ และชั้นสุดท้าย เป็นชั้นของการปฏิบัติขั้นสูงหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาทั้งภวตัณหาและวิภวตัณหา ในชั้นบนสุดของบุโรพุทโธ ที่ถือว่าเป็นส่วนยอดสุดของวิหาร จะเห็นเป็นเหมือนดอกบัวขนาดใหญ่ตั้งตระหง่านอยู่กลางหุบเขามีผู้อุปมาภาพที่ปรากฏนี้ว่าเป็นดั่งสรวงสวรรค์ ที่แสดงถึงการหลุดพ้นจากทุกสรรพสิ่งในโลกหรือที่เรียกว่านิพพาน อันเป็นจุดหมายสูงสุดของศาสนาพุทธ ในแต่ละวันจะมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวอินโดนีเซียและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ทั้งที่เป็นชาวพุทธและต่างศาสนา แวะเวียนมาชมความงดงามและอลังการของบุโรพุทโธกันอย่างไม่ขาดสาย นับว่าเป็นศาสนสถานสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่เผยแผ่แก่นแท้ของศาสนา ผสมผสานไปกับความงดงามทางศิลปะได้อย่างกลมกลืน การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาได้เริ่มขึ้นใหม่อีกครั้งเมื่อประมาณ 10 กว่าปีมานี้ เป็นการริเริ่มโดยพระสงฆ์ชาวลังกาและพระสงฆ์ชาวพื้นเมืองที่ได้รับการอุปสมบทไปจากวัดบวรนิเวศวิหารและวัดเบญจมบพิตรในประเทศไทย ในปีพุทธศักราช 2512 คณะสงฆ์ไทยได้ส่งพระธรรมทูตจากประเทศไทย ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย

บทความเรื่องความศรัทธามหาสถูปบุโรพุทโธ สู่ความยั่งยืนพุทธศาสนานี้ สะท้อนให้เห็นถึงชาวพุทธของอินโดนีเซียที่มีความศรัทธาความเชื่อความเลื่อมใสอย่างมั่นคงต่อพระพุทธศาสนา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

โดยถ่ายทอดการเคารพกราบไหว้บูชาผ่านมหาสถูปบุโรพุทโธศาสนสถานของศาสนาพุทธมรดกอันล้ำค่าที่ใหญ่ที่สุดในโลก

ความศรัทธา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายความหมายไว้ว่า ศรัทธามี 4 อย่าง “ความเชื่อ” ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล

1. กัมมสัทธา เชื่อกรรม, เชื่อกฎแห่งกรรม, เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความชั่วความดีมีขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่างเปล่าและเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่ด้วยอ้อนวอนหรือนอนคอยโชค เป็นต้น

2. วิปากสัทธา เชื่อวิบาก, เชื่อผลของกรรม, เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว

3. กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน, เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน

4. ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า, มั่นใจในองค์พระตถาคต ว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะทรงพระคุณทั้ง 9 ประการ ตรัสธรรมบัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์คือเราทุกคนนี้หากฝึกตนด้วยดี ก็สามารถเข้าถึง ภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิ์หลุดพ้นได้ ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง ศรัทธา 4 อย่างนี้ มีมาในบาลีเฉพาะข้อที่ 4 อย่างเดียว ว่าโดยใจความ ศรัทธา 3 ข้อต้นย่อมรวมลงในข้อที่ 4 ได้ทั้งหมด ในข้อ 3 มีข้อธรรมที่มาในบาลีคล้ายกัน คือ กัมมัสสกตาญาณ ปรีชาหยั่งรู้ความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546 : 140)

ความเชื่อจากพระสูตร เกสปุตตสูตร สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในโกศลชนบท พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ เสด็จถึงนิคมของพวกกาลามะชื่อว่า เกสปุตตะพวกชนกาลามโคตร ชาวเกสปุตตนิคมได้สดับข่าวมาว่า พระสมณโคดมศากยบุตรทรงผนวชจากศากยสกุลแล้ว เสด็จมาถึงเกสปุตตนิคมโดยลำดับ ก็กิตติศัพท์อันงามของพระสมณโคดมพระองค์นั้นแล ขจรไปแล้วอย่างนี้ว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ทรงเบิกบานแล้ว ทรงจำแนกธรรม พระองค์ทรงทำโลกนี้ พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญาอันยิ่งของพระองค์เองแล้ว ทรงสอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม พระองค์ทรงแสดงธรรมไพเราะในเบื้องต้น ไพเราะในท่ามกลาง ไพเราะในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง ก็การได้เห็นพระอรหันต์ทั้งหลายเห็นปานนั้น

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ย่อมเป็นความดีแล ครั้งนั้น ชนกาลามโคตร ชาวเกสปุตตนิคมได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคจนถึงที่ประทับ บางพวกถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง บางพวกได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง บางพวกประนมมือไปทางพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง บางพวกประกาศชื่อและโคตรแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง บางพวกนั่งเฉยๆ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งเมื่อต่างก็นั่งลงเรียบร้อยแล้ว

จึงได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า พระเจ้าข้ามีสมณพราหมณ์พวกหนึ่งมายังเกสปุตตนิคม สมณพราหมณ์พวกนั้น พูดประกาศแต่เฉพาะวาทะของตัวเท่านั้น ส่วนวาทะของผู้อื่นช่วยกันกระทบกระเทียบ ดูหมิ่นพูดกด ทำให้ไม่น่าเชื่อ พระเจ้าข้ามีสมณพราหมณ์อีกพวกหนึ่งมายังเกสปุตตนิคม ถึงพราหมณ์พวกนั้น ก็พูดประกาศแต่เฉพาะวาทะของตนเท่านั้น ส่วนวาทะของผู้อื่นช่วยกันกระทบกระเทียบ ดูหมิ่น พูดกด ทำให้ไม่น่าเชื่อ พระเจ้าข้า พวกข้าพระองค์ยังมีความเคลือบแคลงสงสัยในสมณพราหมณ์เหล่านั้นอยู่ทีเดียวว่า ท่านสมณพราหมณ์เหล่านั้น ใครพูดจริง ใครพูดเท็จ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรกาลามชนทั้งหลาย ก็ควรแล้วที่ท่านทั้งหลายจะเคลือบแคลงสงสัย และท่านทั้งหลายเกิดความเคลือบแคลงสงสัยในฐานะที่ควรแล้ว มาเถิดท่านทั้งหลายท่านทั้งหลาย อย่าได้ยึดถือตามถ้อยคำที่ได้ยินได้ฟังมา อย่าได้ยึดถือตามถ้อยคำสืบๆ กันมา อย่าได้ยึดถือโดยตื่นข่าวว่าได้ยินอย่างนี้ อย่าได้ยึดถือโดยอ้างตำราอย่าได้ยึดถือโดยเดาเอาเอง อย่าได้ยึดถือโดยคาดคะเน อย่าได้ยึดถือโดยความตรึกตามอาการ อย่าได้ยึดถือโดยชอบใจว่าต้องกันกับทิฐิของตัว อย่าได้ยึดถือโดยเชื่อว่าผู้พูดสมควรจะเชื่อได้ อย่าได้ยึดถือโดยความนับถือว่าสมณะนี้เป็นครูของเราเมื่อใดท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศลธรรมเหล่านี้มีโทษธรรมเหล่านี้ผู้รู้ติเตียนธรรมเหล่านี้ใครสมาทาน ให้บริบูรณ์แล้วเป็นไปเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์ เพื่อทุกข์เมื่อนั้นท่านทั้งหลายควรละธรรม เหล่านั้นเสีย ดูกรกาลามชนทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉนความโลภเมื่อเกิดขึ้นในภายในบุรุษ ย่อมเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์หรือเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์ พวกชนกาลามโคตรต่างกราบทูลว่า เพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์ พระเจ้าข้าฯ (พระไตรปิฎก ฉบับสยามรัฐ, ข้อที่ 212 : 380)

กล่าวโดยย่อกาลามสูตร คือ พระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ชาวกาลามะ หมู่บ้านเกสปุตตนิคม แคว้นโกศล (เรียกอีกอย่างว่า เกสปุตตสูตร ก็มี) กาลามสูตรเป็นหลักแห่งความเชื่อที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้ให้แก่พุทธศาสนิกชน ไม่ให้เชื่อสิ่งใด ๆ อย่างงมงายโดยไม่ใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นจริงถึงคุณโทษหรือดีไม่ดีก่อนเชื่อ มีอยู่ 10 ประการ ได้แก่ 1) มา ปรมฺปราย อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบๆ กันมา 2) มา อิติกิราย อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการเล่าลือ 3) มา ปิฏกสมฺปทาเนน อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์ 4) มา ตกฺกเหตุ อย่าปลงใจเชื่อ เพราะตรรก 5) มา นยเหตุ อย่าปลงใจเชื่อ เพราะการอนุมาน 6) มา อาการปริวิตกฺเกน อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล 7) มา ทิฏฐินิชฺฌานกฺขนฺติยา อย่าปลงใจเชื่อ เพราะเข้ากันได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

8) มา ภพฺพรูปตา อย่าปลงใจเชื่อ เพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้ 9) มา สมโณ โน ครูติ อย่าปลงใจเชื่อ เพราะนับถือว่า ท่านสมณะนี้ เป็นครูของเราเมื่อใดสอบสวนจนรู้ได้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านั้นเป็นอกุศลหรือมีโทษเมื่อนั้นพึงละเสีย และเมื่อใดสอบสวนจนรู้ได้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านั้นเป็นกุศลหรือไม่มีโทษ เมื่อนั้นพึงถือปฏิบัติ (tipitaka, 2560 : ออนไลน์)

ศาสนาและความเชื่อ ศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งในสังคมซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญคือ หลักธรรมคำสอน พิธีกรรมที่แสดงออกถึงความเชื่อนั้นและวิธีการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ศาสนามีบุคลากรทางศาสนาเป็นผู้สั่งสอนหลักธรรม ประกอบพิธีกรรมและเป็นผู้บริหารจัดการในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนในสังคมมีหลายศาสนาคือ พุทธศาสนา ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ศาสนาของชาวจีน และศาสนาของชาวเขาบางครั้งเรียกว่าความเชื่อของชาวจีน และความเชื่อของชาวเขา เนื่องจากเห็นว่าไม่มีโครงสร้างสถาบันทางศาสนาอย่างเด่นชัด มีขนาดเล็กและกระจัดกระจายไปตามกลุ่มคนในที่ต่าง ๆ โดยไม่มีความเชื่อมโยงกันเป็นระบบเหมือนศาสนาอื่นๆศาสนาเป็นเรื่องความเชื่อศรัทธาในหลักธรรมคำสอน ซึ่งให้คำอธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตความเป็นมา ความเป็นอยู่และความเป็นไป อธิบายอดีต ปัจจุบัน และอนาคต อธิบายสาเหตุของปัญหาต่างๆ ทำให้เกิดความสงบและความหวังในชีวิต การแสดงออกถึงความเชื่อเหล่านี้ ตั้งแต่คนเกิดมาจนถึงตายมีพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต พิธีกรรมตามฤดูกาล ตามเทศกาล หรือวันสำคัญที่ศาสดาและประเพณีได้กำหนด และกระทำสืบต่อกันมาพิธีกรรมเหล่านี้ นอกจากจะให้ความหมายเกี่ยวกับชีวิตแล้ว ยังเป็นการกระชับความเชื่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันและระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ทำให้หลักธรรมคำสอนและกฎเกณฑ์ต่างๆของศาสนาได้รับการเคารพนับถือและปฏิบัติตามความเชื่อในศาสนาแสดงออกในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้นับถือศาสนานั้น ๆ ซึ่งมีกฎหรือบัญญัติที่เรียกชื่อต่างๆ กันเป็นแนวทางอย่างเช่น พุทธศาสนามีศีล 5 และหลักศีลธรรม จริยธรรมหลายประการตามในพระไตรปิฎก ศาสนาคริสต์มีบัญญัติ 10 ประการ และบทบัญญัติอื่น ๆ ที่ปรากฏในพระคัมภีร์ไบเบิล ศาสนาอิสลามมีหลักเกณฑ์อย่างละเอียดในการดำเนินชีวิต ในทุกด้านศาสนาและความเชื่อของไทยพุทธศาสนาเข้ามาในสังคมไทยก่อนสมัยสุโขทัยแล้ว ประวัติศาสตร์พูดถึงความเชื่อ พิธีกรรมและการปฏิบัติศาสนาที่ผสมผสานระหว่างพุทธศาสนาความเชื่อแบบพราหมณ์ และความเชื่อเรื่องผีซึ่งจะสังเกตจากความเชื่อ และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ยังมีอยู่มาก โดยเฉพาะในชนบทเหล่านี้เป็นต้น (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, 2538 : 50)

ความเชื่อเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ และถือว่าเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่ง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในสมัยโบราณที่มีความเจริญทางด้านวิชาการน้อย ความเชื่อจึงเกิดจากการเกิดขึ้น และการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นการบันดาลให้เกิดขึ้นจากอำนาจของเทวดา พระเจ้า หรือภูตผีปีศาจ ดังนั้นเมื่อเกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ขึ้น เช่น ฝนตก ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า

แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด อุทกภัย และวาตภัย ต่างๆ ขึ้น ล้วนเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อชีวิตหรือความเป็นอยู่ของมนุษย์ ซึ่งยากที่จะป้องกันหรือแก้ไขได้ด้วยตัวเอง บางอย่างเป็นเหตุการณ์ที่อำนวยประโยชน์ แต่บางเหตุการณ์ก็เป็นอันตรายต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ มนุษย์จึงพยายามที่จะคิดหาวิธีการที่จะก่อให้เกิดผลในทางที่ดี และเกิดความสุขให้กับตนเอง เพื่อกระทำต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้น ทำให้เกิดเป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นพิธีกรรม หรือศาสนาเกิดขึ้น คำว่า “ความเชื่อ” มีความหมายอยู่หลายความหมาย นักวิชาการและผู้รู้ได้ให้ความหมายของความเชื่อไว้ในแง่มุมต่าง ๆ ดังนี้ ความเชื่อ คือ การยอมรับว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความจริงหรือเป็นสิ่งที่เราไว้ใจ ความจริงหรือความไว้วางใจที่เป็นรูปของความเชื่อนั้น ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นความจริงที่ตรงตามหลักเหตุผลหรือหลักวิทยาศาสตร์ใด ๆ คนที่เชื่อในฤกษ์ยามก็จะถือว่า วันเวลาการโคจรของดวงดาวจะก่อให้เกิดผลต่อตัวมนุษย์ คนที่เชื่อเครื่องรางของขลังก็จะมีความยึดมั่นว่า เครื่องรางของขลังให้คุณให้โทษแก่ตนได้จริง ตัวอย่างของความเชื่อ ได้แก่ ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ โชคลาง ของขลัง ผีสาง นางไม้ ความเชื่ออำนาจลึกลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ไม่เพียงแต่จะหมายถึงความเชื่อในดวงวิญญาณทั้งหลาย (belief in spiritual beings) ภูตผี คาถาอาคม โชคลาง ไสยเวทต่าง ๆ ยังรวมถึงปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มนุษย์ยอมรับนับถือ เช่นต้นไม้ (ต้นโพธิ์ ต้นไทร) ป่าเขาเป็นต้น (ความเชื่อ, 2560 : ออนไลน์)

ธวัช ปุณโณทก ได้กล่าวถึงความเชื่อไว้ว่า ความเชื่อคือ การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์นั้น ๆ หรือสังคมมนุษย์นั้น ๆ แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้นไม่สามารถที่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความเคารพเกรงกลัวสิ่งเหล่านี้เรียกว่าความเชื่อฉะนั้นความเชื่อจึงมีขอบเขตกว้างขวางมาก (ธวัช ปุณโณทก, 2528 : 350)

สรุปได้ว่า ศรัทธาในภาษาไทยใช้ร่วมกับคำว่า เลื่อมใส เป็นความรู้สึกที่มีต่อบุคคลหรือสิ่งอื่นที่เป็นนามธรรมคล้ายๆคำว่านับถือ และถ้าบวกกับคำว่าเชื่อมั่นเป็นศรัทธาเชื่อมั่นก็จะมีลักษณะคือไม่หวั่นไหว ไม่คอนแคลน ต่างจากคำว่าความเชื่อเฉยๆ หมายถึง การรับรู้ในเรื่องราวต่าง ๆ และคิดเห็นว่าเป็นจริงตามนั้น ๆ ความงมงายคือ ความเชื่อในสิ่งที่ไม่ใช่ข้อเท็จจริงหรือสิ่งที่ไม่มีตัวตนปราศจากหลักฐานและพิสูจน์อะไรไม่ได้ หรือไม่ได้รับการพิสูจน์ ศรัทธาจึงเป็นบันไดขั้นแรกที่จะนำไปสู่ปัญญาหรือความรู้ซึ่งตรงข้ามกับศรัทธาที่เป็นแบบมอบตัว มอบความไว้วางใจให้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่คิดหาเหตุผลศรัทธาที่ถูกต้องเป็นสื่อนำไปสู่การพัฒนาปัญญา ศรัทธาคือ เชื่ออย่างมีเหตุผลตามกำลังสติปัญญา ความเชื่อบางคนใช้คำว่าศรัทธาแทนในบริบทบางอย่างผิด ๆ โดยเอามาใช้แทนความเชื่อซึ่งความหมายจริง ๆ มันแตกต่างกัน “ศรัทธา”หมายถึงการเคารพ การยึดมั่น และปฏิบัติต่อคำสอน ข้อเขียน และคำพูดด้วยความจริงใจ ไว้ใจ พร้อมตรึกตรองด้วยเหตุผล และนำไปปฏิบัติ

ได้อย่างแท้จริง โดยไม่กระทบความเดือนร้อนต่อผู้อื่น และต่อตนเอง สำหรับ “ความเชื่อ” หมายถึง การที่เราฟัง เห็นและทำตามโดยจะจริงใจหรือไม่ก็ตาม และทำตามอย่างกันกับผู้อื่นที่กระทำก่อนหน้านี้ แต่ไม่ได้เอามาไว้ซึ่งในจิตใจของตนเองเพื่อเป็นหลักปฏิบัติอย่างแท้จริง โดยไม่ตรึกตรองอย่างรอบคอบ ในทางพระพุทธศาสนาสอนถึงความศรัทธาตามแนวทาง 4 อย่างคือ 1) กัมมสัทธา เชื่อกรรม เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง และเชื่อว่าผลที่ต้องการ จะสำเร็จได้ด้วยการกระทำมิใช่ด้วยอ้อนวอนหรือนอนคอยโชค เป็นต้น 2) วิปากสัทธา เชื่อวิบาก เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง 3) กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ 4) ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ประโยชน์หรืออานิสงส์ที่เกิดขึ้นจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนาคือ 1) ความศรัทธาที่จะประพฤติปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า 2) ความศรัทธาที่จะรักษาพระพุทธศาสนาไม่ให้ถูกทำลายก็หย่อนลงไป 3) ความศรัทธาที่จะป้องกันและรักษาศาสนสถานต่าง ๆ ตั้งแต่โบสถ์ วิหาร ให้เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม ดังนั้นเราจึงควรมีความศรัทธาในสิ่งที่ถูกต้อง ยึดหลักเหตุผล โดยอาศัยปัญญาและความรู้ พิจารณาให้ถ้วนถี่แล้วจึงค่อยเชื่อในสิ่งที่ตนมั่นใจ

ความหมายของสถูป

ในพระไตรปิฎกกล่าวถึง พระสัมพุทธชินเจ้าพระนามว่าปทุมุตระทรงรู้จบธรรมทั้งปวงทรงรุ่งเรืองดังกองไฟ เสด็จปรินิพพานแล้ว มหาชนมาประชุมกันบูชาพระตถาคตกระทำจิตกาธารอย่างสวยงามแล้วปลงพระสรีระ มหาชนทั้งหมดพร้อมทั้ง เทวดาและมนุษย์ ทำสรีรกิจเสร็จแล้ว รวบรวมพระธาตุไว้ ณ ที่นั้น ได้สร้างพระพุทธสถูปไว้ชั้นที่ 1 แห่งพระพุทธสถูปนั้นสำเร็จด้วยทอง ชั้นที่ 2 สำเร็จด้วยแก้วมณี ชั้นที่ 3 สำเร็จด้วยเงิน ชั้นที่ 4 สำเร็จด้วยแก้วผลึก ชั้นที่ 5 ในพระพุทธสถูปนั้นสำเร็จด้วยแก้วทับทิม ชั้นที่ 6 สำเร็จด้วยแก้วลาย (เพชรตาแมว) ชั้นบนสำเร็จด้วยรัตนล้วน ทางเดินสำเร็จด้วยแก้วมณีไพรทีสำเร็จด้วยรัตนะ พระสถูปสำเร็จด้วยทองล้วน ๆ สูงสุดหนึ่งโยชน์เวลานั้นเทวดาทั้งหลายมาร่วมประชุมปรึกษากัน ณ ที่นั้นว่า แม้พวกเราก็จักสร้างพระสถูปถวายแด่พระโลกนาถผู้คงที่ พระธาตุจะได้ไม่เรี่ยราย พระสรีระจะรวมกันเป็นอันเดียว เราทั้งหลายจักทำกุญแจใส่ใน พระพุทธสถูปนี้ เทวดาทั้งหลายจึงยังโยชน์อื่นให้เจริญด้วยรัตนะ 7 ประการ

บริโภคเจดีย์ก็จัดอยู่ในพวกสถูปเหมือนกัน ดังนั้นสังเวชนียสถานหมายถึง สถานที่ที่ทำให้เกิดความรู้สึกระลึกถึงพระพุทธเจ้าเกิดความแช่มชื่นเบิกบาน เกิดแรงบันดาลใจที่จะทำความดี เมื่อได้ไปพบเห็นสังเวชนียสถาน มี 4 แห่ง คือสถานที่ประสูติสถานที่ตรัสรู้สถานที่แสดงปฐมเทศนาสถานที่ปรินิพพาน สังเวชนียสถาน 4 แห่งนี้ ท่านว่าเป็นสถานที่ควรไปเคารพสักการะ ควรไปแสวงบุญเพื่อให้เกิดความสังเวชและเกิดพุทธานุสติ อันจักนำมาซึ่งบุญกุศลและความปลาบปลื้มแช่มชื่นใจ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

จากเนื้อความในมหาปรินิพพานสูตร แสดงให้เห็นว่าสังเวชนียสถานทั้งสี่นี้ได้เกิดขึ้นโดยคำแนะนำของพระพุทธองค์ที่ได้ตรัสว่าผู้ใดระลึกถึงพระองค์พึงจาริกไปยังสังเวชนียสถานทั้งสี่นี้ (พระไตรปิฎก ฉบับสยามรัฐ,เล่มที่ 10) ตำราในพระพุทธศาสนา กำหนดว่าพระเจดีย์หรือเจดีย์มี 4 ประเภท 1) ธาตุเจดีย์ สิ่งก่อสร้างบรรจุพระบรมธาตุของพระพุทธเจ้า พระมหากษัตริย์พระปรินิพพาน 2)บริโภคเจดีย์ สังเวชนียสถานอันเป็นสถานที่ประสูติ ตรัสรู้ ปฐมเทศนา และปรินิพพานของพระพุทธเจ้า 3) ธรรมเจดีย์ คาถาที่แสดงพระอริยสัจ หรือ คัมภีร์ในพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก 4) อุเทสิกะเจดีย์ ของที่สร้างขึ้นโดยเจตนาอุทิศแด่พระพุทธเจ้า ไม่กำหนดว่าจะต้องทำเป็นอย่างไร เช่น สร้างบัลลังก์ให้หมายแทนพระพุทธองค์ (ดำรงราชานุภาพ, 2518 : 10) การที่เจดีย์มีความหมายครอบคลุมอย่างกว้างขวางดังที่กล่าวข้างต้น จึงพ้องกับความหมายของคำว่า สถูป ที่บ่งบอกถึงสิ่งก่อสร้างเหนือหลุมฝังศพ หรือสร้างเพื่อบรรจุอัฐิธาตุ ด้วยเหตุนี้ สถูปจึงใช้แทนเจดีย์เป็นเช่นนี้ในประเทศอินเดียสมัยโบราณมาแล้ว (Snodgrass, Adrian, 1985 : 156)

สรุปได้ว่า การสร้างพุทธศาสนสถาน การบูชาเจดีย์มีอานิสงส์สูงสุดเป็นปูชนียสถานที่จะนำสรรพสัตว์ไปสู่สวรรค์นิพพาน เช่น การสร้างวัดหรือพระสถูปเจดีย์ ถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการยืดอายุพระพุทธศาสนา ชาวพระพุทธให้ความสำคัญแก่จิตใจ นั่นคือให้ความสำคัญแก่ความรู้สึกเมื่อจิตใจรวมอยู่ที่ใด ความศักดิ์สิทธิ์ก็รวมที่นั้น ข้อสำคัญที่สุดคือการรวมจิตใจ นั่นคือรวมพลังศรัทธา จุดเด่นของเจดีย์คือเป็นที่รวมพลังศรัทธา รวมพลังจิตใจ รวมพลังศักดิ์สิทธิ์ เจดีย์ถือเป็นสิ่งดึงดูดใจที่ดีที่สุด เพราะพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระอริยสาวกนั้นดำรงอยู่ไม่นาน แต่ศาสนสถานที่สร้างไว้จะยังคงดำรงอยู่ เพื่อยืนยันคำสอนของพระองค์ตราบกระทั่งปัจจุบัน ในประเทศไทยนิยมสร้างสถูปเจดีย์ถือเป็นแดนศักดิ์สิทธิ์ ประเพณีการสร้างเจดีย์นี้ ถือเป็นความชาญฉลาดของบรรพบุรุษไทยที่จะสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีไทยสู่ลูกหลานชั่วกัลป์ เป็นมรดกตกทอดสืบเนื่องไปเป็นพัน ๆ ปี เจดีย์แสดงถึงความเป็นไทยเป็นปูชนียสถานเป็นมิ่งขวัญคู่บ้านคู่เมืองเป็นที่สักการบูชาของพุทธมามกะ บ่งบอกถึงความรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนาและจิตใจของคนไทย แม้กาลเวลาจะผ่านไปจนกระทั่งศาสนสถานเหล่านั้นอาจจะผุพังเหลือแต่ซากก็ตาม แต่สิ่งนี้ก็เป็นหลักฐานที่ยืนยันความมีอยู่จริงของพระพุทธองค์ ทำให้รู้ได้ว่าคำสอนในพระไตรปิฎกเป็นเรื่องจริง ไม่ใช่เป็นเพียงตำนานที่แต่งขึ้น และยังเป็นการแสดงถึงความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา สถูปและพุทธศาสนสถานสำคัญ ๆ เหล่านี้จึงมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการทำให้พระพุทธศาสนาสูงเด่นเป็นสง่าขึ้น และเป็นแรงบันดาลใจให้ชาวพุทธหันมาฟื้นฟูพระพุทธศาสนา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ประวัติการสร้างบุโรพุทโธ

มหาสถูปโบโรบูดูร์ ตั้งอยู่ที่เมือง มาเกอลัง เป็นถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของประเทศอินโดนีเซีย บริเวณภาคกลางของเกาะชวา ห่างจากยอกยาการ์ตาไปทางตะวันตกเฉียงเหนือราว 40 โดยบุโรพุทโธเป็นศาสนสถานของศาสนาพุทธนิกายมหายาน ถ้าไม่นับนครวัดของกัมพูชาซึ่งเป็นทั้งศาสนสถานของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและศาสนาพุทธ บุโรพุทโธจะเป็นศาสนสถานของศาสนาพุทธที่ใหญ่ที่สุดในโลก ตั้งอยู่บนที่ราบเกซุ ทางฝั่งขวาใกล้กับแม่น้ำโปรโก สร้างด้วยหินภูเขาไฟประมาณ 2 ล้านตารางฟุตบนฐานสี่เหลี่ยม กว้างด้านละ 121 เมตร สูง 403 ฟุต เป็นรูปทรงแบบปิรามิด มีลานเป็นชั้นลดหลั่นกัน 8 ชั้น และใน 8 ชั้นนั้น 5 ชั้นล่างเป็นลาน 4 เหลี่ยม 3 ชั้นบนเป็นลานวงกลม สามวงกลมยอดโดมกลางและบนลานกลมชั้งสูงสุดมีพระสถูปตั้งสูงขึ้นไปอีก 31.5 เมตร เป็นมหาสถูปที่ระเบียงซ้อนกันเป็นชั้นๆลดหลั่นกันไปมหาสถูปมีการตกแต่งด้วยภาพสลัก 2,672 ชิ้น และรูปปั้นพระพุทธรูป 504 องค์ โดมกลางล้อมรอบด้วย 72 รูปปั้นพระพุทธรูปแต่ละนั่งองค์อยู่ภายในสถูปเจาะรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด ที่รอบล้อมสถูปเจดีย์ประธานด้านบนสุดในชั้นบนสุดของบุโรพุทโธ ที่ถือว่าเป็นส่วนยอดสุดของวิหาร มีลักษณะเป็นฐานวงกลมใหญ่ของเจดีย์องค์ประธาน เวลาที่มองมาจากที่ไกลจะเห็นเป็นเหมือนดอกบัวขนาดใหญ่ ตั้งตระหง่านอยู่กลางหุบเขา ไม่พบภาพสลักใด ๆ ปรากฏอยู่เหมือนพ้นจากความต้องการทุกสิ่งทุกอย่าง มีผู้อุปมาภาพที่ปรากฏนี้ว่า แสดงถึงการหลุดพ้นจากทุกสรรพสิ่งในโลก หรือที่เรียกว่านิพพาน อันเป็นจุดหมายสูงสุดของศาสนาพุทธ บุโรพุทโธเริ่มเป็นที่รู้จักของรัฐสยามหรือรัฐไทยเริ่มในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมาจนถึงรัชกาลปัจจุบัน ทั้งด้านอาณาจักรและพุทธจักรก็ได้มีการเชื่อมสัมพันธ์ต่อกัน จนเป็นที่ยอมรับว่าบุโรพุทโธได้รับการดูแลเอาใจใส่จากรัฐบาลและชาวอินโดนีเซียประเทศมุสลิมอันดับหนึ่งของโลก (รภัสสา เขมจิรันตากร, 2560 : 208) ว่ากันถึงเรื่องวัดวาอารามและศาสนสถานในพระพุทธศาสนานั้น ศาสนสถานที่ถือว่ามีขนาดใหญ่ที่สุดในโลกว่ากันว่าเป็นที่ “บุโรพุทโธ” ในประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งแม้ว่าปัจจุบันอินโดนีเซียจะเป็นประเทศที่มีประชากรนับถือศาสนาอิสลามมากที่สุดในโลก แต่บุโรพุทโธ ก็ยังเป็นศาสนสถานสำคัญที่ประชาชนทั่วไปให้ความสนใจและนักท่องเที่ยวทั่วโลกต่างอยากจะเดินทางมาสัมผัสสักครั้งในชีวิต บุโรพุทโธ เป็นรูปทรงขั้นบันไดแบบพีระมิดบนฐานสี่เหลี่ยมบุโรพุทโธ (Borobudur-โบโรบูดูร์ หรือบรมพุทโธ) หนึ่งในสัญลักษณ์ของประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกโลกจากองค์การยูเนสโกตั้งแต่ปี ค.ศ. 1991 ตามประวัติสันนิษฐานว่าบุโรพุทโธน่าจะสร้างขึ้นระหว่าง ค.ศ. 778 ถึง ค.ศ. 850 โดยกษัตริย์ราชวงศ์ไศเลนทร์

คำว่า “Borobudur” มาจากการผสมกันระหว่างคำว่า “Boro”และ“Budur”คำว่า “Boro” หมายถึงวัดหรือศาลเจ้า ที่มาจากคำว่า Byara ในภาษาสันสกฤต ส่วน “Budur” มาจากคำว่า Beduhur ในภาษาบาหลี ที่หมายถึงภูเขา“บุโรพุทโธ” จึงมีความหมายโดยรวมว่าวัดที่สร้าง

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

บนภูเขาทางเดินขึ้นสู่บุโรพุทโธเป็นพุทธสถานแบบฮินดูชวา ผสมผสานกับศิลปะแบบอินเดียและอินโดนีเซียเข้าด้วยกันในแต่ละวัน จะมีนักท่อง เที่ยวทั้งชาวอินโดนีเซียและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทั้งที่เป็นชาวพุทธและต่างศาสนาแวะเวียนมาชมความงดงามและอลังการของบุโรพุทโธกันอย่างไม่ขาดสาย นับว่าเป็นศาสนสถานสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่เผยแผ่แก่นแท้ของศาสนา ผสมผสานไปกับความงดงามทางศิลปะได้อย่างกลมกลืน (มหัศจรรย์บูโรพุทโธ, 2560 : ออนไลน์)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศอินโดนีเซีย

พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้าสู่ดินแดนที่เป็นประเทศอินโดนีเซียในช่วงพุทธศตวรรษที่ 3 คราวที่พระเจ้าอโศกมหาราชส่งพระโสณะและพระอุตรเถระเดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแถบนี้ เรื่องราวของประเทศอินโดนีเซียปรากฏหลักฐานอย่างชัดเจนขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12 เพราะได้เกิดอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ขึ้นอาณาจักรหนึ่งชื่อว่า “อาณาจักรศรีวิชัย” ซึ่งมีอิทธิพลครอบคลุมตั้งแต่ภาคใต้ของไทย ประเทศมาเลเซีย และประเทศอินโดนีเซียทั้งหมด อาณาจักรศรีวิชัยนับถือพระพุทธศาสนานิกายมหายาน และเชื่อว่านิกายมหายานในอาณาจักรนี้คงจะเป็นที่นับถือกันอย่างแพร่หลาย เพราะได้ค้นพบโบราณวัตถุเป็นจำนวนมาก ที่สำคัญ ได้แก่พระพิมพ์ดินดิบและรูปพระโพธิสัตว์ ซึ่งสร้างขึ้นตามคติความเชื่อของผู้นับถือพระพุทธศาสนานิกายมหายานโดยเฉพาะในราวพุทธศตวรรษที่ 13 บนเกาะชวาภาคกลาง ได้เกิดราชวงศ์ที่เข้มแข็งขึ้นราชวงศ์หนึ่งมีชื่อว่า “ราชวงศ์ไศเลนทร์” ซึ่งในกาลต่อมา กษัตริย์ราชวงศ์ไศเลนได้เข้ามามีอำนาจปกครองอาณาจักรศรีวิชัยเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 15 ช่วงระยะนี้เองราชวงศ์ไศเลนทร์แห่งอาณาจักรศรีวิชัยได้มีการติดต่อสัมพันธ์กับราชวงศ์ปาละแห่งแคว้นเบงกอล จึงทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกันขึ้น ที่สำคัญก็คือ อาณาจักรศรีวิชัยได้ส่งพระภิกษุไปศึกษาพระพุทธศาสนาที่มหาวิทยาลัยนาลันทาซึ่งกษัตริย์แห่งแคว้นเบงกอลก็ได้ให้การอุปถัมภ์อย่างดี อีกทั้งยังส่งพระภิกษุ ช่างฝีมือมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศิลปะปาละ โดยการสร้างพระพุทธรูปให้แก่ชาวศรีวิชัยด้วยสะท้อนให้เห็นว่าศาสนามีส่วนควบคุมต่อความเชื่อโดยใช้กลไกของความศรัทธาการยอมรับและการเข้าไปปฏิบัติต่อเงื่อนไขทางศาสนาที่เกิดขึ้นระหว่างรัฐและศาสนาในเชิงกายภาพที่เกิดขึ้น (พระสุธีวีรบัณฑิต และคณะ, 2560 : 244)

ยุคเสื่อมของพระพุทธศาสนาในอินโดนีเซีย

พระพุทธศาสนาในอินโดนีเซียถึงจุดเสื่อมโทรมมากในสมัยพุทธศตวรรษที่ 19 เมื่ออาณาจักรศรีวิชัยเสื่อมโทรมลง และอาณาจักรมัชปาหิตมามีอำนาจแทนที่ ปรากฏว่ามีกษัตริย์องค์หนึ่งของอาณาจักร มัชปาหิตทรงพระนามว่า ระเด่นปาทา ทรงมีศรัทธาในศาสนาอิสลามมากได้ประกาศห้ามเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอาณาจักรของพระองค์ และทรงยกย่องให้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ประจำชาติ นับตั้งแต่นั้นมาศาสนาอิสลามก็แพร่หลายไปยังเกาะต่าง ๆ ของอินโดนีเซียอย่างรวดเร็ว จนกลายเป็นศาสนาที่ชาวอินโดนีเซียส่วนใหญ่นับถือไปในที่สุด ส่วนชาวอินโดนีเซียที่ยังมีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนานิกายมหายาน ยังคงมีอยู่ประปรายในเกาะชวาสุมาตราและเกาะบาหลี การนับถือพระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียพระพุทธศาสนานิกายมหายานเจริญรุ่งเรืองในประเทศอินโดนีเซียมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12-13 ดังมีพุทธสถานสำคัญ ๆ เหลือเป็นหลักฐานหลายแห่ง โดยเฉพาะพระวิหารบุโรพุทโธ (บรมพุทโธ) หลังจากที่ศาสนาอิสลามได้แพร่เข้ามาและชาวชวาได้ยอมรับนับถือเป็นศาสนาประจำชาติแล้ว พระพุทธศาสนาได้เสื่อมถอยลงตามลำดับ จนปัจจุบันนี้มีชาวบ้านประมาณร้อยละ 1 ขณะที่พระพุทธศาสนาตกอยู่ในภาวะเสื่อมโทรมตลอดระยะเวลาอันยาวนาน พุทธศาสนิกชนชาวอินโดนีเซียได้ใช้ความเสียสละอย่างสูงพิทักษ์รักษาพระพุทธศาสนาไว้มิให้สูญสิ้นไป (เอลชา ไชนุดิน, เพ็ชรี สุมิตร, 2552 : 320)

ประชากรของประเทศอินโดนีเซียในปัจจุบันส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม แต่อดีตเคยมีพระพุทธศาสนาแบบมหายานเข้ามาประดิษฐานอยู่ พระพุทธศาสนาได้รุ่งเรืองมาก ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 มีโบราณสถานที่สำคัญ 2 แห่งอยู่ในอินโดนีเซียคือ บรมพุทโธ (โบโรบุดูร์) ตั้งอยู่ที่ราบเกทุ (kedu) ในภาคกลางของชวา ห่างจากเมืองยอกจาการ์ตา (Jogjagata) ในปัจจุบันทางเหนือประมาณ 40 กิโลเมตร และพระวิหารเมนดุต (Mendut) ซึ่งอยู่ห่างจาก โบโรบุดูร์ไปทางทิศตะออก 3 กิโลเมตร ต่อมาเมื่ออิสลามได้ขยายอำนาจครอบงำอินโดนีเซียในปี พ.ศ. 2012 ชาวอินโดนีเซียส่วนใหญ่จึงเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาขณะที่ พระพุทธศาสนาตกอยู่ในภาวะเสื่อมโทรมตลอดระยะเวลาอันยาวนาน และเป็นสาเหตุที่ทำให้พระพุทธศาสนาแทบจะหายไปจากอินโดนีเซียในปัจจุบัน

การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในอินโดนีเซีย

การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในอินโดนีเซียได้เริ่มขึ้นใหม่อีกครั้งเมื่อประมาณ 10 กว่าปีมานี้ เป็นการริเริ่มโดยพระสงฆ์ชาวลังกาและพระสงฆ์ชาวพื้นเมืองที่ได้รับการอุปสมบทไปจาก วัดบวรนิเวศวิหารและวัดเบญจมบพิตรในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2512 คณะสงฆ์ไทยได้ส่งพระธรรมทูตจากประเทศไทยไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียทั้งชวาภาคกลาง ภาคตะวันออกและตะวันตก ขณะนี้ยังมิได้สร้างวัดไทยขึ้นแต่ก็ได้เตรียมการที่จะสร้างวัดไทยขึ้นในสถานที่ไม่ห่างไกลจากมหาสถูปโบโรบุดูร์ไว้แล้ว ปัจจุบันพระธรรมทูตจากประเทศไทยมีสำนักงานเผยแผ่เป็นศูนย์กลางอยู่ที่สำนักงานพุทธเมตตา ตั้งอยู่เลขที่ 59 ถนนเตอรูซานเล็มบังดี กรุงจาการ์ตา (จำนงค์ ทองประเสริฐ, 2514 : 99) ในปี ค.ศ. 2010 ประเทศอินโดนีเซียมีผู้นับถือศาสนา แบ่งได้ดังนี้ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาฮินดู ศาสนาพุทธ ลัทธิขงจื๊อและศาสนาอื่นๆ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

บทสรุป

ความศรัทธาความเลื่อมใสอันมั่นคงที่มีต่อมหาสถูปบุโรพุทโธศาสนสถานของพระพุทธศาสนาที่ใหญ่ที่สุดในโลกของชนชาติอินโดนีเซีย ทรงอำนาจและอิทธิพลในการยึดเหนี่ยวความรู้สึกด้านจิตใจที่ผูกพันเคารพรักพระพุทธศาสนาว่าเป็นที่พึ่งได้จริง เป็นศูนย์รวมพลังศรัทธา รวมพลังจิตใจ รวมพลังศักดิ์สิทธิ์ที่มีต่อมหาสถูปบุโรพุทโธที่ถือว่าเป็นสิ่งดึงดูดใจที่ดีที่สุดของชาวพุทธในประเทศอินโดนีเซียและยังมีบทบาทสำคัญนำพุทธศาสนาสู่ความยั่งยืน ดังต่อไปนี้

1. ด้านศรัทธา ทำให้มองเห็นความเชื่อมั่นอย่างยั่งยืนที่มีต่อพระพุทธศาสนาที่ส่งผ่านการเคารพกราบไหว้บูชามหาสถูปบุโรพุทโธ ซึ่งเป็นรากฐานประเพณีของชาวพุทธอินโดนีเซียมาช้านาน ทั้งที่เป็นชาวพุทธและต่างศาสนา แวะเวียนมาชมความงดงามทางศิลปะได้อย่างกลมและอลังการของบุโรพุทโธกันอย่างไม่ขาดสาย นับว่าเป็นศาสนสถานสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่เผยแผ่แก่นแท้ของศาสนา ซึ่งทำให้พระพุทธศาสนายังไม่สูญหายไปจากประเทศอินโดนีเซีย

2. ด้านคติธรรมทางพุทธศาสนา ชาวพุทธอินโดนีเซียที่มีศรัทธาต่อมหาสถูปบุโรพุทโธศาสนสถานของพระพุทธศาสนา บุโรพุทโธนั้นเป็นพุทธสถานแบบฮินดูชวาผสมผสานกับศิลปะแบบอินเดียและอินโดนีเซียเข้าด้วยกัน องค์เจดีย์มีลักษณะเป็นรูปทรงดอกบัว ซึ่งสื่อถึงสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาตามหลักฐานในประวัติศาสตร์ แต่ละชั้นแสดงคติธรรมทางพุทธศาสนา การเวียนว่ายตายเกิด และวนเวียนอยู่กับกิเลส ตัณหา กามราคะ และมีภาพสลักเป็นการเล่าเรื่องราว ว่าด้วยเรื่อง“กฎแห่งกรรม” ซึ่งก็คือเรื่องของบาป บุญ คุณ โทษนั่นเอง วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนชาติอินโดนีเซียในการนับถือพระพุทธศาสนานิกายมหายานควบคู่ไปกับศาสนาพราหมณ์ ทั้งสองศาสนานี้ได้ผสมกลมกลืนกันได้สนิทในวิถีชีวิตของชาวเกาะบาหลี โดยเฉพาะในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต เป็นการสะท้อนถึงประโยชน์และคุณค่าของการนับถือพระพุทธศาสนาในอินโดนีเซีย

3. ด้านการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ถึงแม้ว่าในปัจจุบันประเทศอินโดนีเซียจะเป็นประเทศนับถือศาสนาอิสลาม แต่อดีตเคยมีพระพุทธศาสนาแบบมหายานเข้ามาประดิษฐานอยู่ พระพุทธศาสนาได้รุ่งเรืองมาก การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาได้เริ่มขึ้นใหม่ไม่นานมานี้ เป็นการริเริ่มโดยพระสงฆ์ชาวลังกาและพระสงฆ์ชาวพื้นเมืองที่ได้รับการอุปสมบทไปจากวัดบวรนิเวศวิหารและวัดเบญจมบพิตรในประเทศไทยและคณะสงฆ์ไทยได้ส่งพระธรรมทูตจากประเทศไทย ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียปัจจุบันมีวัดพระพุทธศาสนาอยู่ประมาณ 150 วัด สะท้อน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ให้ว่าพุทธศาสนิกชนชาวอินโดนีเซียได้ใช้ความเสียสละอย่างสูงเพื่อพิทักษ์รักษาพระพุทธศาสนาไว้ มิให้สูญสิ้นไปมหาสถูปโรพุทโธและพุทธศาสนสถานสำคัญๆเหล่านี้จึงมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการทำให้พระพุทธศาสนาสูงเด่นเป็นสง่าขึ้น และเป็นแรงบันดาลใจให้ชาวพุทธหันมาฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบไป

เอกสารอ้างอิง

"ความเชื่อ." [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก **http://bcnlp56.weebly.com/index.html.** สืบค้น 2 เมษายน 2560.

จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2514). **พระพุทธศาสนาในเซียอาคเนย์**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิอภิธรรมมหาธาตุ.

ธวัช ปุณโณทก.(2528). **วัฒนธรรมพื้นบ้านคติความเชื่อ.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระไตรปิฎก ฉบับสยามรัฐ. เล่มที่ 10 พระสุตตันตปิฎก ข้อที่ 360 หน้า 250.

พระไตรปิฎก ฉบับสยามรัฐ. เล่มที่ 20 พระสุตตันตปิฎก ข้อที่ 212 หน้า 380.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม** พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสุธีวีรบัณฑิต (โชว์ ทสฺสนีโย) และคณะ. (2560, มกราคม-มีนาคม). "การเมืองเรื่องพระพุทธรูป" **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์.** 6(1).

รภัสสา เขมจิรันตากร. (2560). **คู่มือท่องเที่ยวและจาริกแสวงบุญประเทศอินโดนีเซีย บุโรพุทโธ.** กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์ บุ๊ค เซ็นเตอร์ จำกัด.

"มหัศจรรย์บูโรพุทโธ." [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก **http://www.manager.co.th/Food/ViewNews.aspx?NewsID=9580000061627.** สืบค้น 2 เมษายน 2560.

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 20 โดย พระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สำนักพิมพ์ สำนักงานกลางหอรัษฎากรพิพัฒน์ ในพระบรมมหาราชวัง กรุงเทพฯ.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2518). **ตำนานพุทธเจดีย์.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : คุรุสภา.

เอลชา ไชนุดิน, เพ็ชรี สุมิตร. (2552). **ประวัติศาสตร์อินโดนีเซีย.** พิมพ์ครั้งที่ 2 สมุทรปราการ มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.

Snodgrass, Adrian. (1985). **The Symbolism of The Stupa.** New York : Cornell University. Page 156.

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

“tipitaka.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก **http://www.84000.org/tipitaka/pitakaitem/v.php?B=20&A=4930&Z=5092.** สืบค้น 2 เมษายน 2560.

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์